

« Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo dejicies adversarios populi mei Israel ».

« Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, et animi juvenum confortari, statuerunt dimicare, et configere fortiter: ut virtus de negotiis judicaret, eo quod civitas sancta, et templum periclitarentur ».

« Erat enim pro uxoribus, et filiis, itemque pro fratribus, et cognatis minor sollicitudo: maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi ».

« Sed et eos, qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his, qui congressuri erant ».

« Et cum jam omnes sperarent judicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestie, equitesque opportuno in loco compositi ».

« Considerans Machabæus adventum multitudinis, et apparatus variorum armorum, et ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam ».

« Dixit autem invocans hoc [Al. in hoc] modo: Tu, Domine, qui misisti Angelum tuum sub Ezechia rege Juda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia »:

« Et nunc dominator cælorum, mitte Angelum tuum bonum ante nos in timore, et tremore magnitudinis brachii tui »:

« Et metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit ».

« Nicanor autem, et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebant ».

« Judas vero, et qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt »:

« Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque millia, presentia Dei magnifice delectati »:

Expliciunt libri Machabæorum.

« Cumque cessassent, et cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem fuisse cum armis suis ».

« Facto itaque clamore, et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant ».

« Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore et animo mori civibus paratus erat, caput Nicanoris, et manum cum humero abscissam, Jerosolymam perferri ».

« Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus, et sacerdotibus ad altare, accessit et eos, qui in arce erant ».

« Et ostenso capite Nicanoris, et manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est »:

« Linguam impij Nicanoris præcisam jussit particulatim avibus dari: manum autem demens contra templum suspendi ».

« Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit ».

« Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, et manifestum signum auxilij Dei ».

« Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire ».

« Habere autem celebritatem tertia decima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochei diei ».

« Igitur his erga Nicanorem gestis, et ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis ».

« Etsi quidem bene, et ut historie competit, hoc et ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi ».

« Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus ».

S. EUSEBII HIERONYMI

STRIDONENSIS PRESBYTERI,

DIVINÆ BIBLIOTHECÆ

PARS TERTIA,

COMPLECTENS NOVUM TESTAMENTUM.

ORDO EVANGELICUS,

In quo sunt libri: *Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes.*

PRÆFATIO HIERONYMI IN QUATUOR EVANGELIA.

Beatissimo papæ Damaso Hieronymus.

Novum opus facere me cogis ex veteri, ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbor sedem: et quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, judicare de cæteris, ipsum ab omnibus judicandum: senis mutare linguam, et canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, et a saliva, quam

semel imbibit, viderit discrepare quod lectit non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod et tu, qui summus Sacerdos es, fieri jubes: et verum non esse quod variat, etiam medicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant, quibus: tot enim sunt exemplaria² pene

¹ Ex hoc loco, multo autem clarius ex toto subsequenti contextu liquet, non novam ex integro evangeliorum interpretationem Latinam ex Græco Hieronymum adornasse: sed veterem Latinam, quæ vulgo obtinebat, cum Græco originali textu contulisse, eamque, ut ipse inferius ait, codicum « Græcorum, sed veterum collatione », ita « emendasse », ut « ne multum a lectionis Latine consuetudine discreparet, ita calamo temperavit, ut his tantum, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateretur, ut fuerant ».

² Hujusmodi exemplar ex perquam tenui membrana purpureo colore infecta, litteris aureis, atque argenteis summo studio exaratum, velustatis autem tante, ut quantum est, aut certe hactenus innotuit codicum manuscriptorum facile exsuperet, servat etiamnum Veronensis Ecclesiæ bibliotheca: nosque illud ante annos ferme decem perlegimus, atque ex eo excerpta quædam, quæ majoris momenti videbantur, cum alio antiquis-

simo Vercellensis Ecclesiæ, ad quam ea etiam de causa diverteramus, sedulo comparavimus. Et quamquam mutilus uterque sit liber, maleque temporis injuriis effectus, præcipue autem Veronensis, in quo eorum etiam, quæ supersunt, excessæ maximam partem, atque exsolata oculorum aciem effugiunt sæpe litteræ: certis tamen indicibus, quæ et cum res feret, representabimus, ex ea collatione internovimus, verum hoc esse, quod hic s. pater testatur: Tot olim fuisse Latine versionis exemplaria pene quot codices. Nam cum Hieronymianam emendationem certo certius antevertant, atque adeo vetustiores versionem præferant, locis tamen haud sane paucis ita dissentiant, ut ab eodem Latino exemplari, quod apud omnes obtineret, accepta minime videri possint. Idem ex ea didicimus editione evangelij secundum Matthæum, quam Vulgatam antiquam Latinam et Italiam inscripsit, ac singulari libello primæ veteribus mss. publici juris fecit Martinus³

quod codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus male edita, vel a presumptibus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo testamento, quod a Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos et veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probaverunt. De novo nunc loquor testamento: quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo¹ Matthæo, qui primus in Judæa evangelium Christi Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat,² et diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendum est. Prætermitto eos codices, quos a Luciano et Hesychio⁴ nuncupatos, paucorum hominum assertit perversa

et quam non solum ab aliis apud eundem antiquis libris sæpe sæpius, sed et a Veronensi hoc nostro, atque ipso Vercellensi in diversa abire, passim animadvertimus. Laudatur et antiquissimus Bezae ms. et alter regius Paris. vel Claromontanus, et quibus versio illa antiquior creditur restitui posse: quin etiam scimus ejusmodi alios mss. in Italiæ bibliothecis superesse, quos tamen oculis usurpare nobis haud contigit. Ac procedere quidem eos Hieronymianam emendationem, nihil dubito, describi autem proprie, ac certo posse ex eorum aliquo, ne Veronensi quidem excepto, eam versionem, quæ Itala dicta est Augustino, seu Vulgatam veterem, quæ una Ecclesiis Latinorum omnibus præsto fuerit, vix credam, aut ne vix quidem. Adeo verum hoc est Hieronymi effatum, quod nos ipsi in conferendis codicibus experientia didicimus.

¹ Ex Hebræo in Græcum, et ex Græco in Latinum.

² Diximus alibi, et præsertim ad lib. de scripturis ecclesiasticis, eorum nos propius sententiæ accedere, qui ab ipso etiam Matthæo scriptum Græce, non Heb. sive Syriacæ evangelium contendunt. Ut vero quæ in eam rem alias congestimus argumenta, hic prætereamus: illud est sane in hac sententiâ perquam commodum, quod uti reliquorum evangelistarum, Scripturamque novi testamenti, ita et Matthæi evangelium ἀβελόχοις creditur superesse ea lingua, atque iis quibus exaratum est, litteris; e contrario qui oppositam opinionem tuentur, alia se debeant, easque obscuriore ac tralatitia questione expedire (quan-

contentio: quibus utique nec in veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum evangelia, quorum ordo est iste, ³ Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum. Quæ ne multum a lectionis Latine consuetudine discrepent, ⁶ ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis episcopus Alexandrinum secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in evangelis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error in-

doquidem originalis Hebraicus textus jamdum olim intercedit) cuiusdam Græca tribuenda sit versio? Papias enim apud Eusebium hist. eccl. lib. iii, c. 39, ώς ἠδύνατο ἔκαστος, « ut quisque valuit », pro sua eruditione atque usu Græce illud convertisse, auctor est. Et qui certo culpam interpreti eam operam adscribit, mirum quantum inter se dissentiant. Sunt qui Jacobo primo Jerosolymorum episcopo, sunt et qui Joanni Apostolo, et qui Barnabæ translationem eam asserant: alii Paulo, aut Luca, denique ipsum Matthæum suimet evangelii Græcum interpretem existisse, alii tradunt. Nihil certum quod sequaris, in tanta opinionum varietate, habes.

³ Ita mss. omnes antiquiores ac melioris notæ. Aliquot recentiores cum editis legunt, « in diversis rivulorum tramites »: vel « ad diversos, etc. » Mart.

⁴ Hæc porro sunt quæ apocrypha notantur, ac rejiciuntur in Gelasiano decreto: « Evangelia quæ falsavit Lucianus. Evangelia quæ falsavit Hesychius ». Videsis Huserium syntagmate de LXX interpret. cap. 7.

⁵ Alius nempe olim ordo erat natus in Græcis, sed et Latinis codicibus. In nostro etiam Veronensi, quem modo laudavimus, Matthæo Joannes succedit, non Lucas, quod Græcus nonnemo in vernaculis exemplaribus factum dixit in similitudinem boni agricolæ, qui fortiores boves primo jungit. Videsis Humfredum Hodyum de bibl. mss. textibus originalibus.

⁶ Codices mss. quamplures, « imperavimus ». Mart.

levit, dum quod in eadem re alius evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverit⁴ addiderunt. Vol dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui unum et quatuor primum legerat, ad ejus exemplum cæteros quoque æstimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta sint omnia, et in Marco plura Luce atque Matthæi: rursus in Matthæo plura Joannis et Marci, et in cæteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inveniuntur. Cum itaque canones legeris, qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, et similia omnium scies, et singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In secunda tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo⁵ propria unusquisque, quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero evangelis, ab

uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus increscit [Al. accrescit]. Hic nigro colore præscriptus, sub se habet alium ex minio numerum³ discolorum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus, in quo sit canone requirendus. Cum igitur aperto codice, verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris, cujus canonicus sit, statim ex subjecto numero doceberis, et recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum ejusdem evangeliste, qui et ipse ex inscriptione signatur, invenies: atque o vicino cæterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, annotabis. Et cum scieris, recurreres ad volumina singulorum, et sine mora reperitis numeris, quos ante signaveras, reperies [Al. reperias] et loca, in quibus vel eadem, vel vicina dixerunt⁴. Opto, ut in Christo valeas, et mei memineris, Papa beatissime.

¹ Consule quæ in prolegomenis nostris diximus de Latino Matthæi evangelio usu recepto in Ecclesiæ ante Hieronymum, ubi exempla propositum additamentorum hujusmodi. Mart.

² Ita omnes mss. codices: editi autem legunt, « propria quique quæ etc. », Mart.

³ Pro colorum diversitate, commodior visa est in ipsis numericis notis diversitas: ut quos nempe ex minio præscripserat s. pater, nos Saracenis, ut vocat, notis, et quos ex nigro, Romanis exhiberemus.

⁴ Ante istam epistolam, seu præfationis conclusionem ac salutationem, legimus in editis atque in aliquot mss. libris quæ subsequuntur: « Sciedendum etiam ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres evangeliste, bis, vel ter, vel quater, aut etiam amplius eundem numerorum per ordinem habuerint annotatum, et quartus e contrario, discrepantes; quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi sunt contra predictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum, aut etiam duorum idem in canone numerus bis, ter, quater, aut eo amplius reperitur in ordine collocatus, et disparis inveniantur in cæteris, dubium non erit, quin id

quod illius, illorumque canonicus numerus bis, terque repetitum ab his in volumine semel dictum est ostendit, alter alterius eorum toties uno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulere in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Cæterum in decimo, quoniam propria singulorum tantummodo continentur, non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in Christo valeas, et mei memineris, Papa beatissime ».

Integrum hujusmodi additamentum retinent mss. codices duo, quorum unus exstat in monasterio nostro S. Andrea, alter in monasterio pp. Carthusianorum secus Avenionem. Plures autem alii antiquissimi, puta Vaticanos, San-Germanenses, unum S. Guillelmi in deserto, Crassensensem nostrum, etc. nihil habent præter ea quæ edidimus. Additamentum igitur est epistolæ Hieronymianæ consutum ab aliquo scripente recentiore. Quod manifestissime indicat eodem ms. San-Germanensis noster, num. 6, ubi pars isthæc addititia separatim posita est quasi præfatio, seu « argumentum » distinctum a superiore epistola ad Damascum: et in fine non habet conclusionem, seu salutationem: « Opto ut in etc. » sed immediate post ista, « quod solum est », subjungit, EXPLICIT ARGUMENTUM. Mart.

EUSEBII CÆSARIENSIS¹ EPISTOLA

IN SUBSEQUENTES CANONES EVANGELIORUM.

EUSEBIUS CARIANO FRATRI

In Domino salutem.

Ammonius² quidam Alexandrinus, magno studio atque industria unum nobis pro quatuor evangelii dereliquit. Namque trium evangeliorum sensus exceptos, omnes similes contextus Matthæi evangelio quasi ad unum congestos, annexit: ita ut eorumdem, quantum ad tenorem pertinet lectionis, sequens jam stylus interruptus esse videatur. Verum ut salvo corpore, sive textu ceterorum hic evangeliorum propria et familiaria loca, in quibus eadem similiterque dixerunt, scire possis, ac vere disseceris, accepta occasione ex predicti viri studio, alia ratione decem numerorum tibi titulos designavi. Quorum primus, quatuor in se continet numeros, in quibus similia ab universis dicta sunt, Matthæo, Marco, Lucas, Joanne. Secundus, in quibus tres, Matthæus, Marcus, Lucas. Tertius, in quibus tres, Matthæus, Lucas, Joannes. Quartus, in

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΙΑΝΩΙ ΑΓΑΠΗΤΩΙ ΑΔΕΛΦΩΙ

Ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ἀμμώνιος μὲν ὁ Ἀλεξανδρεὺς, πολλῆν, ὡς εἰκόσφιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγγεχώς, τὰ διὰ τεσσάρων ἡμῶν καταλείπειν εὐαγγελίων, τῶ κατὰ Ματθαῖον τὰς ὑποσημένους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περιουσίας παραθεῖς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἰρμὸν τῶν τριῶν διαφρακτῆσαι, ὅσοι ἐπὶ τῶ ὕψει τῆς ἀναγνώσεως ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ἄλλου σώματος τε καὶ εἰρμῶς, εἰδέναι ἔγους τοῖς οὐκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠγέθησαν, καὶ φιλανθρώως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονημάτων τοῦ προειρημένου ἀνόδου εὐλογίας ἀφορμῆς, καθ' ἑτέραν μέθοδον κανόνας δέκα τὸν ἀριθμὸν διεγράφετ' σοι τοῖς ὑποσημασμένοις ὡς ἂν μὲν πρώτως περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκαν οἱ τέσσαρες, Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς, Ἰωάννης. Ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ [F. ἐν οἷς, ut et infra] οἱ τρεῖς, Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς. Ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, Ματθαῖος, Λουκᾶς, Ἰωάννης. Ὁ τέταρτος,

¹ Quandoquidem « canones, quos Eusebius ordinavit, sicut in Græco habentur », se testatur expressisse Hieronymus, suæque novi testamenti versionis præmississe: atque ipsi quidem canones in Hieronymianis editionibus, atque ipsa quam Marilianæus adornavit, suo proprie loco exhibentur: opere quoque pretium erat ipsam Eusebii epistolam, qua rationem eorumdem canonum, suæque industriæ explicat Carpiano fratri, ipsi præponere in studiosi lectoris gratiam, ut quæ solis ibi numeralibus notis indicuntur, commodius ex ista perciperet. Nam et re ipsa non solum in Græcis novi testamenti editionibus, post Erasmi ac Roberti Stephani exemplum, passim invenitur, sed et Latine in orthodoxographis olim vulgata est, ac sæpe in biblicorum codicibus antiquis, quos laudat vener. cardinalis Thomasius, qui eam recudit, ex veteri Latina versione occurrit. Præmissa autem est a Martiano: quod mirantur, atque ægere ferunt homines eruditi. Nos illam Græce pariter ac Latine ex nupera Fabricii editione bibliothecæ.

Græc. lib. v. c. 4, descriptam hic exhibemus: tametsi quod ille lib. iv. c. 5, existimat, Latine eam Hieronymi versionem esse, putemus quidem verosimillimum, at pro certo asserere non audeamus.

² Sunt ex antiquis qui hujus harmoniæ opus anonymum tribuant Tatiano heretico. Alii putant harmoniam, quæ Tatiani erat vel credita est, postmodum tributam Ammonio Alexandrino, et e contra qua Ammonii vere censetur, Tatiano adscriptam fuisse. Hanc littem singularem quadam dissertatione p. Nourisius dirimere conatus, hæsit anceps inter utrumque, ac parum abfuit, quin totum opus spurium atque adulterinum diceret. Quoad « evangelicos canones » eidem harmoniæ oppositos, Hieronymus noster aliique ab Ammonio excogitatos asserunt, quamquam isthæc Eusebii ad Carpiantum epistola contra atque sentiat: in qua se ait Eusebius occasione Ammonianæ harmoniæ « excogitasse certo Concilio » canones istos.

quibus tres, Matthæus, Marcus, Lucas. Quintus, in quibus duo, Matthæus, Lucas. Sextus, in quibus duo, Matthæus, Marcus. Septimus, in quibus duo, Matthæus, Joannes. Octavus, in quibus duo, Marcus, Lucas. Nonus, in quibus duo, Lucas, Joannes. Decimus, in quibus singuli de quibusdam proprie scripserunt. Et quidem subjectorum titulorum, id est, argumentum, clara vero eorum narratio hæc est: etenim per singula loca evangeliorum quidam numerus videtur appositus, paulatim incipiens a primo, deinde secundo, postremo tertio, et per ordinem librorum ad finem usque progrediens. Itaque per singulos numeros supputatio, per lineas distinctionem inventur inserta, significans cui de decem titulis appositus numerus assignetur. Veluti siquidem primum, certum est in primo. Si vero in secundo, et eodem modo usque ad decem. Si igitur evoluto uno qualicumque cum quatuor evangelii, cuilibet capitulo velis insistere, et rescire qui similia dixerint, et loca propria agnoscere singulorum, in quibus eadem sunt prolocuti ejusdem sensus quem tenes, relegens propositum numerum, quæsitumque eum in titulo quem demonstrat tituli subnotatio, continuo scire potes ex superscriptionibus, quas in fronte notatas invenies: qui, aut quod de his quæ inquiris, similia dixerint. Veniens etiam ad reliqua evangelia per eundem numerum, quem continet, videbis appositos per singulos numeros, atque eos in suis propriisque locis similia dixisse reperies.

ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, Ματθαῖος, Μάρκος, Ἰωάννης. Ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος, Λουκᾶς. Ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος, Μάρκος. Ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Ματθαῖος, Ἰωάννης. Ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Μάρκος, Λουκᾶς. Ὁ ἕνατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, Λουκᾶς, Ἰωάννης. Ὁ δέκατος, ἐν ᾧ περὶ τῶν ἑκατῶς ἀνέγραψεν. Ἄβη μὲν ὁμῶς τῶν ὑποσημασμένων κανόνων ὑπόθεσις: ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἡδε: ἐπ' ἑκάστη τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμὸς τις πρόκειται κατὰ μέρος, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου, εἰτα δευτέρου, καὶ τρίτου, καὶ καθέξης προῖον δι' ἄλλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου, καθ' ἑκάστην δὲ ἀριθμὸν ὑποσημασθεὶς διὰ κινναβάρους πρόκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει. Οἷον εἰ μὲν α', δηλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, εἰ δὲ β', ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ οὕτω καθέξης: μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναστῆς ἐν τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὅπου οὐδὲποτε, βουλῆθεῖς ἐπιστῆναι τινὶ ᾧ βολῆει κεφαλαίῳ, καὶ γινώσκαι τινες τὰ παραπλήσια εἰρήκαν, καὶ τοὺς οὐκείους ἐν ἑκάστη τῶν αὐτῶν εἰρήται ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠγέθησαν, ἥς ἐπέχει περιουσίας ἀναλαβὸν τὸν προειρημένον ἀριθμὸν, ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον ἐν τῷ κανόνι ἢ ἡ διὰ τοῦ κινναβάρους ὑποσημασθεὶς ὑποβιβλίησαν, εἴη μὲν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπῳ τοῦ κανόνος προγραμῶν, ὅπου καὶ τινες τὰ παραπλήσια εἰρήκαν, ἐπιστήσας δὲ καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοὺς τοῖς ἐν τῷ κανόνι ᾧ ἐπέχει ἀριθμῷ παρασημασμένοις, ἐπιζητήσας τε αὐτοὺς ἔνδον ἐν τοῖς οὐκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὐρήσει.

CANONES EVANGELIORUM.

INCIPIIT CANON PRIMUS, IN QUO QUATUOR.

MATTHEUS.	MARCUS.	LUCAS.	JOANNES.	MATTHEUS.	MARCUS.	LUCAS.	JOANNES.
VIII.	II.	VII.	X.	LXXXVII.	CXXXIX.	CCL.	CXLII.
XI.	IV.	X.	VI.	LXXXVIII.	CXXXIX.	CCL.	CXLVI.
XI.	IV.	X.	XII.	XCVIII.	XCVI.	CXVI.	XL.
XI.	IV.	X.	XIV.	XCVIII.	XCVI.	CXVI.	CKI.
XI.	IV.	X.	XXVIII.	XCVIII.	XCV.	CXVI.	CXX.
XIV.	V.	XIII.	XV.	XCVIII.	XCVI.	CXVI.	CXXIX.
XXIII.	XXVII.	XVII.	XLVI.	XCVIII.	XCVI.	CXVI.	CXXXI.
XXII.	XXVII.	XXXIV.	XLVI.	XCVIII.	CXVI.	CXVI.	CXLIV.
XXIII.	XXVII.	XIV.	XLVI.	CXXIII.	XXXVII.	CXVII.	CIX.
LXX.	XX.	XXXVII.	XXXVIII.	CXXXII.	L.	LIX.	LIX.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., LUCAS., JOANNES., MATTHEUS., MARCUS., LUCAS. containing lists of numbers and text for the first canon.

Explicit Canon primus. INCIPIT CANON SECUNDUS, IN QUO TRES.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., LUCAS. containing lists of numbers and text for the second canon.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., LUCAS. containing lists of numbers and text for the third canon.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., LUCAS. containing lists of numbers and text for the fourth canon.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., JOANNES. containing lists of numbers and text for the fifth canon.

Explicit Canon quartus.

INCIPIT CANON QUINTUS, IN QUO DUO.

Table with columns: MATTHEUS., LUCAS. containing lists of numbers and text for the fifth canon.

Explicit Canon secundus.

INCIPIT CANON TERTIUS, IN QUO TRES.

Table with columns: MATTHEUS., LUCAS., JOANNES. containing lists of numbers and text for the sixth canon.

Explicit Canon tertius.

INCIPIT CANON QUARTUS, IN QUO TRES.

Table with columns: MATTHEUS., MARCUS., JOANNES. containing lists of numbers and text for the seventh canon.

JOANNES.	JOANNES.	JOANNES.	JOANNES.
CLVII.	CLXXVII.	CCII.	CCXVIII.
CLIX.	CLXXX.	CCV.	CCXX.
CLXIII.	CLXXXI.	CCVII.	CCXXIV.
CLXV.	CLXXXIX.	CCX.	CCXXVII.
CLXVII.	CXCI.	CCXII.	CCXXVIII.
CLXIX.	CXCIII.	CCXIV.	CCXXX.
CLXXI.	CXCV.	CCXVI.	CCXXXII.
CLXXIII.	CG.		

Explicit Canon Xiii quo singuli evangelistae proprie

EXPLICIUNT CANONES EVANGELIORUM

INCIPIIT

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

Cap. I, 1, 3. — Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Judam et fratres ejus. Judas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jesse. Jesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uria. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa. Asa autem genuit Josophat. Josophat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manasse. Manasses autem genuit Amon.

¹ Solidum quatuor evangeliorum contextum continuis expendimusque ad tres, quos ex Hieronymiana interpretatione invenire potuimus omnium antiquissimos codices nss. in Vaticana bibliotheca; quorum duo cæteris præstantiores omnibus, fuerunt olim regine Suecorum, nunc numeris 10 et 14 prænotantur, atque hunc quidem ad Venceslai usum extitisse in calce admonetur; tertius veteris Vaticane, majusculis, ut vocant, litteris, iisque auro infectis exaratus est totus; ex argenti quoque lamina, atque ebore antiquo figurato coopertus, quem pro libri elegantia ostentant. Cæterum et bonæ ille frugis est, tametsi non ejus, quæ vulgo creditur, vetus-

Amon autem genuit Josiam. Josias autem genuit Jechoniam, et fratres ejus in transmigratione Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoe. Sadoe autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Joseph virum Maria, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus.

ii, 10. Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David generationes quatuordecim: et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

iii, 5. Christi autem generatio sic erat: Cum

tatis. Alicubi etiam in consilium adhibuimus ex eadem bibliotheca codicem Palatinum prægrandem, numero 5 inscriptum, atque cum bonæ quidem emendationis et notæ, sed ætatis multo recentioris, et quæ sæculum duodecimum vix attingat. Dicitur porro in abbatis S. Epimerii textus haberi evangeliorum antiquissimos Saxonis litteris, correctusque ex autographo ipso S. Hieronymi, ut est ibi notatum in calce libri: « Proemendavi, ut posui, secundum codicem de bibliotheca Eugippii » (sic) « presbyteri, cum fuerunt fuisse S. Hieronymi. Indictione VI post consulatum Basilii V. C. anno septimo decimo ».

esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. iv, 10. Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph filii David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium: et vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium: et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum: Nobiscum Deus. Exurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, et accepit conjugem suam¹. Et non cognoscebat [A. cognovit] eam, donec peperit filium suum primogenitum: et vocavit nomen ejus Jesum.

Cap. II. — Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem² Juda, in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt in Jerosolymam, dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in oriente, et venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Jerosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum, et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. v, 7. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu, Bethlehem terra Juda: nequaquam minima es in principibus Juda, ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel. vi, 10. Tunc Herodes, clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis: et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, et interrogate diligenter de puero, et cum inveneritis, renuntiato mihi, ut et ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem, abierunt: et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer. Videntes autem stellam, gavisus sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, et proci-

dentes adoraverunt eum: et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Qui cum recessissent ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem ejus, et fuge in Ægyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum et matrem ejus nocte, et recessit in Ægyptum, et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a magis, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus, a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis: tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita est³, ploratus et ululatus multus: Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt. Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto, dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem ejus, et vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri. Qui consurgens, accepit puerum, et matrem ejus, et venit in terram Israel. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire; et admonitus in somnis, recessit in partes Galilææ. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.

Cap. III, vii, 3. — In diebus autem illis venit Joannes Baptista predicans in deserto Judææ, et dicens: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum colorum. vii, 1. Hic⁴ est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus. ix, 6. Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelo-rum, et zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locusta, et mel silvestre.

videsis s. doctorem in commentariis.

² Plus in Græco est textu, θῆνος καὶ κλαθμός καὶ ὄρος πλάτος: quod verteris, gemitus, ploratus multus, etc.

¹ Mss. aliquot, « et non cognovit eam, etc. » Idem legitur in textu commentariorum in Matthæum. Mart.

³ Regine ms. alter « Judæ »; olim erat « Judææ », ut in Græco τῆς Ἰουδαίας, qua de lectione